

Johann Alois Lamb – život a dílo vrchlabského kantora

(Část první)

Jakub Michl

This study is dedicated to teacher, cantor and musician J. A. Lamb and his role in the cultural environment of Vrchlabí (Hohenelbe, northern Bohemia) during the second half of the 18th century until the end of his life in 1820. The first part of the study deals with origins of Lamb's family, his life, cultural background, his work in the town school, and musical activities in context of the local community.

Věnováno Olze a Bohumírovi Härtelovým

Výzkum již asi těžko přinese nová převratná zjištění, která by zásadně změnila náš pohled na charakter činnosti a kulturní význam českých kantorů, zejména po zevrubném výzkumu Jiřího Berkovce, Jana Trojana, Evy Mikanové, Jana Němečka a řady dalších. Na druhé straně tato oblast obsahuje řadu neprobádaných míst a neznámých osobností, majících význam zejména pro podrobné poznání regionálních kulturních dějin. Nejvíce takovýchto bílých míst nalezneme v těch částech českých zemí, které byly před koncem druhé světové války z většiny německy mluvící. Odstavení těchto oblastí na periferii zájmu dopomohla nejen politická situace po roce 1945, ale po odsunu německé menšiny z pohraničí též nedostupnost řady pramenů či jejich ztráta, způsobená přesuny, likvidací či nedostatečným zabezpečením a zpracováním fondů.

Donedávna zcela neznámou osobností, která patří do této kulturní oblasti, byl i vrchlabský kantor Johann Alois Lamb. Okrajově se v minulosti tohoto jména dotkli Karl Wilhelm Fischer,¹ J. Němeček² či E. Mikanová.³ V minulosti se poprvé Lambovo jméno zmiňuje již v Dlabáčově *Künstlerlexikonu*⁴ a stručnou životopisnou charakteristiku jeho učitelské činnosti ve Vrchlabí vykreslil Lambův syn Johann Nepomuk ve vlastivědném průvodci o městě z roku 1830.⁵ Zásadní prameny ke kantorovu životu poskytl Státní okresní archiv v Trutnově⁶ a soubor matrik města Vrchlabí ulo-

Tato studie je zkrácenou aktualizovanou verzí mé diplomové práce *Johann Alois Lamb v kontextu hudební kultury v Čechách 2. poloviny 18. století*, Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2010. Na toto téma byl publikován též můj příspěvek přednesený na konferenci České společnosti pro hudební vědu v roce 2012: *Johann Alois Lamb a hudební kultura ve Vrchlabí na přelomu 18. a 19. století*, Muzikologické fórum 2 (2013), č. 2, s. 153–158.

¹ Karl Wilhelm FISCHER: *Das geistige Leben in Hohenelbe*, in: Festschrift zur Vierhundertjahrfeier der freien Bergstadt Hohenelbe, Hohenelbe 1933, s. 18–26; TÝŽ: *Die Passionsspiele in der Stadt Hohenelbe*, Sammlung Gemeinnütziger Vorträge, Prag 1920, s. 495–497; TÝŽ: *Die Theaterkunst in Hohenelbe. Die Dilettantengesellschaft und die Liebhaberbühne*, Jahrbuch des Deutschen Riesengebirgs-Vereins 22 (1933), s. 1–42.

² Jan NĚMEČEK: *Nástin české hudby XVIII. století*, Praha 1955, s. 153.

³ Eva MIKANOVÁ: *Staroboleslavské hudební inventáře z 18. a začátku 19. století*, in: Příspěvky k dějinám české hudby I, Praha 1971, s. 62.

⁴ Johann Gottfried DLABACZ: *Allgemeines historisches Künstlerlexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien, Zweiter Band*, Prag 1815, s. 176.

⁵ Johann LAMB: *Beschreibung der Stadt und Herrschaft Hohenelbe im Riesengebirge bidschower Kreises in Böhmen*, Gitschin 1830.

⁶ Státní okresní archiv v Trutnově, *Farní úřad Vrchlabí*, katalogová sign. 3 (dále jen Farní úřad Vrchlabí); *Fond města Vrchlabí*, katalogová sign. 353 (dále jen Fond města Vrchlabí).

žený ve Státním oblastním archivu v Zámrsku.⁷ Hudební prameny jeho děl jsou rozprostřeny po historických fondech Čech, Moravy, Slovenska a Polska.

Rodina Lambů ve Vrchlabí

Příjmení Lamb se po polovině 18. století neobjevuje v české hudební historii poprvé. Kompozice skladatele J. Lamba se nacházejí mezi rukopisy hudební sbírky biskupa Liechtensteina-Castelcornu v kroměřížském archivu,⁸ v soupisu hudebnin tovačovského zámku⁹ z roku 1699 a mezi autory zastoupenými v oseckém inventáři. Jakoukoli souvislost tohoto skladatele s vrchlabskou rodinou Lambů však lze již těžko prokázat. V hudební sbírce kostela sv. Bartoloměje z Blížkovic figuruje též jméno opisovače Othmara Lamba (cca 1750),¹⁰ jakékoli souvislosti jsou však i u tohoto jmenovce zatím neznámé. Příjmení Lamb se v matrikách města Vrchlabí i přilehlých obcí objevuje od počátku 18. století, kdy ve městě přebývalo několik rodin toho jména. Z dotyčných pramenů vyplývá, že šlo převážně o zámečníky, mezi kterými lze tušit rodinné vazby. Matriční zápisy města Vrchlabí nejsou před rokem 1790 úplné a podoba jmen, popř. uvádění křestních jmen tožných osob bývá často variabilní. Úmrtní matriky mezi léty 1741 a 1772 zcela chybějí, což rekonstrukci vztahů mezi osobami ještě více ztěžuje.¹¹

V první polovině 18. století se ve Vrchlabí objevuje měšťan a zámečník Johann Georg Lamb, který měl s manželkou Teresí syny Josefa,¹² Johanna Franze (* 12. července 1729),¹³ Johanna Georga (* 20. května 1731)¹⁴ a Antona.¹⁵ Všichni synové pokračovali v zámečnickém řemesle. Jelikož zápis o křtu Johanna Aloise Lamba se nepodařilo nalézt, musíme vycházet z jeho záznamu o svatbě z roku 1776, kde je uveden otec „Johannes Lamb, civis fabri ferrarius“. Otcovu jménu zde předchází křížek, značící pravděpodobně, že jde o osobu zemřelou.¹⁶ Z toho vyplývá, že Johann Alois byl synem buď Johanna Franze či Johanna Georga Lamba, v obou případech vážených měšťanů a zámečnických mistrů. Oba jsou vedeni v matri-

⁷ Státní oblastní archiv v Zámrsku, *Matriky: Římskokatolická církev – Farní úřad Vrchlabí*, sign. 177 (dále jen *Matriky Vrchlabí*).

⁸ Jiří SEHNAL – Jitřenka PEŠKOVÁ: *Caroli de Liechtenstein-Castelcornu episcopi Olomucensis operum artis musicae collectio Cremsirii reservata, Pars I*, Praha 1998, s. 333.

⁹ Jan RACEK: *Inventář hudebnin tovačovského zámku z konce 17. století*, in: *Musikologie I*, Praha a Brno 1938, s. 53, 61.

¹⁰ Répertoire International des Sources Musicales, < <http://www.rism.info> > (dále RISM), no. 553000046.

¹¹ *Sbírka matrik Východočeského kraje. Inventář fondu Státního oblastního archivu v Zámrsku*, strojopis, SOA Zámrsko, s. a., s. 1157.

¹² *Matriky Vrchlabí*, sign. 177-5: 5. X. 1725 uveden jako svědek.

¹³ *Tamtéž*, 12. VII. 1729: „Johannes Franciscus. P: Johann G: Lamb Burger und Schlosser. M: Theresia. L: David Ehrhardt Burg: / und Tuchscherer. T: Hanß Christoph Wantke Burger und Kleyderschneyder. und Veronica. der Hanß Georg Wantke Burger und Kleyderschneyders Ehrwürthin.“ (Zápis z matrik, stejně jako z jiných citovaných písemných pramenů uvádím v diplomatickém přepisu, včetně velkých a malých písmen.)

¹⁴ *Tamtéž*, 20. V. 1731: „Johann Georg. P: Johann Georg Lamb Burger und Schlosser. M: Theresia. L: Joseph Graff Burger und Meßulanmacher. T: David Ehrhardt Burger und Tuchscherer, Und Veronica. Des Johann Georg Wandte / Burger und Kleyderschneyders Ehrwürthin.“

¹⁵ *Matriky Vrchlabí*, sign. 177-19, 15. X. 1742: „Antonius. deß Johann Georg Lamb Bürger und Schlossers Ehrlihl: Sohn. ein Schlosser. Mit Theresia, deß Tobias Erben Burger und Schuchmachers Ehrlihl: Tochter. Beide auß der stadt Hohenelb. Testes: Johann Frantz Ullrich Burger, Becker und Bierschänck.“

¹⁶ *Matriky Vrchlabí*, sign. 177-7, s. 375.

kách jako otcové, od určité doby psání pouze jako Johann a Franz. Pro potvrzení identifikace, o kterou rodinu se jedná, není příliš nápomocné ani jméno matky: Johann Franz měl za manželku Rosalii a Johann Georg se 21. září 1751 oženil s Annou Rosalií, dcerou materialisty Jakoba Zimatora.¹⁷ Obě manželky se později objevují v matrikách pouze pod jménem Rosalie. Manželka Franzova musela mít k rodině Johanna Aloise podstatný vztah, ať už šlo o babičku či praradku, jelikož byla kmotrou či svědkyní prakticky všech jeho dětí z prvního manželství až do roku 1788.¹⁸ Názor, že Johann Alois patřil spíše do Franzovy než Georgovy větve, by podporovala i přítomnost Aloisovy první manželky při křtech novorozenců z větve Johanna Franze, na rozdíl od absence jakékoli podobné doložené účasti v rodině Johanna Georga. Na druhou stranu výrazný křížek ve svatebním zápisu, napovídající, že Aloisův otec byl roku 1776 po smrti, by přisvědčoval názoru, že tímto otcem byl Johann Georg, jenž se v pramenech po tomto datu skutečně nevykytuje, na rozdíl od Franze, který šel ve městě za svědka při křtu ještě roku 1784 a v roce 1788 je coby manžel Rosalie uveden jako „Stadtrichter“.¹⁹

Johann Georg Lamb měl podle matričních záznamů děti: Annu Moniku Rosalii (* 24. ledna. 1755),²⁰ Karla Ambrose Nicolase (* 16. ledna. 1757),²¹ Josefa Ambrose (* 27. dubna 1767)²² a Jakoba Constantina (* 17. srpna 1769).²³ Při křtu Anny Moniky Rosalie jí šli za svědky Johannovi bratři Josef a Anton. Johann pravděpodobně zemřel již před rokem 1772, jelikož v úmrtních matrikách od toho roku dochovaných žádný podobného jména uveden není.

Předpokládáme-li, že Johann Alois Lamb pocházel z rodiny Johanna Georga, podle dat narozených sourozenců se nemohl narodit mezi léty 1755 až 1757, jak by určoval zápis jeho druhého sňatku v matrice k roku 1810.²⁴ Je zde uveden věk 54 let, a pak by se býval narodil roku 1756 v době, kdy Teresie Lambová čekala Karla Ambrose Nicolase. I další záznamy udávají vzhledem k datu zápisu rozdílné stáří. Podle věku v soupisu obyvatel („Mannschafts buch“) roku 1820 bylo Lambovi 66 let a narodil se roku 1754; v ohledací listině a matrice zemřelých byl zesnulý Lamb 68 let starý a býval by se narodil v roce 1752. Z toho de facto vyplývá, že nemůžeme spolehlivě věřit ani jednomu zápisu, a lze tak prozatím alespoň tvrdit, že Johann Alois se pravděpodobně narodil někdy v desetiletí po roce 1750.

¹⁷ Matriky Vrchlabí, sign. 177-19, 21. IX. 1751: „Hanß Georg nach dem Seel: Hanß georg Lamb Burger und schlosser hinterlassener Sohn auch ein schlosser, mit Anna Rosalia nach dem Seel: Jacob Zimator Bürger und Materialisten hinterlassenen Ehl: Tochter. Zeigen [!] und Bürger Joseph Lamb Burger und schlosser, und Joseph Wancke Burger und Kleyderschneider.“

¹⁸ Viz zápisy narození dětí J. A. Lamba, uvedeny níže.

¹⁹ Matriky Vrchlabí, sign. 177-7, svědkem 7. IX. 1783; 1. I. 1784 uveden jako „civis ferrarius“; 15. XI. 1788: „Rosalia des Burger Stadtrichter Franz Lamb Ehrliebste“.

²⁰ Matriky Vrchlabí, sign. 177-6, 24. I. 1755: „Anna Monica Rosalia: P: Joann Lamb burger und schlosser. M: Rosalia L: Monica des Maximilian Mahrle burger und Kramers Ehl: Tochter: T: Joseph Lamb burger und schlosser, und Theresia des Anton Lamb burger und schlosser Ehgl: Bapt: R: P: Franciscus Tamm [tj. Tham] Presbyter Ecclesiasticus.“

²¹ Tamtéž, 16. I. 1757: „Carolus, Ambrosius, Nicolaus. P: Joann Lamb burger schlosser. M: Rosalia. L: Maximilian Mahrle burger Mais. J: Carl Klemm burger (?) in [Jung-?]gesell, ludmilla des Frantz Luchs burger leinweeber Ehl: J: Tochter. Bapt: R: P: Joannes Damaska Capellanus.“

²² Matriky Vrchlabí, sign. 177-7, 27. IV. 1767: „Josephus Ambrosius. P: Joannes Lamb burger Schlosser. M: Rosalia L: Joseph Mahrle burger und Weeber. J: Joseph: Koppmayer burger buchbinder / Veronica des Joseph büttners Mühl gesellens Ehrweib in der stads: Bapt: ut Supra.“ [tj. Dominicus Breitter Capellanus].

²³ Tamtéž, 17. VIII. 1769.

²⁴ Matriky Vrchlabí, sign. 177-20, 2. X. 1820, s. 79.

O Lambově dětství žádné spolehlivé doklady nemáme. Chodil-li Johann Alois do místní školy, byl jistě jeho učitelem Alex Tham, týž kantor a varhaník, který podle Dlabace učil skladbě i Jana Křtitele Kuchaře²⁵ a jistě by též zpíval pod jeho vedením v místním chrámu. Již záhy však své vzdělání rozvíjel mimo své rodné město. Toto období objasňuje výzkum Ewy Hauptman-Fischerové, který dokládá, že Lamb působil jako hudebník a opisovač v polském cisterciáckém klášteře Lubiaž, a to na přelomu 60. a 70. let 18. století.²⁶ V hudební sbírce z kláštera se dochovalo několik opisů a autografů podepsaných jménem „Johannes Aloysius Lamb“. Pokud jde o tutéž osobu, příspisy na datovaných opisech dokládají, že zde Lamb působil jako diskantista v letech 1766–1768,²⁷ v roce 1768 vstoupil do klášterní školy²⁸ a roku 1771 zde dokonce zanechal i nejstarší doklady své skladatelské činnosti.²⁹ První životopisný údaj, na který lze s jistotou spoléhat, přináší matrika sňatků: 2. října 1776 si Johann Alois Lamb vzal za manželku Apollonii, dceru řezače kamenů („Steinschneider“, „Steinmetzer“) Franze Maye. Je uveden jako „Honestus Juvenis civis fabri Ferrarii Filius † Joannis Lamb civis fabri Ferrarii“, tedy zámečnický syn, a za svědka jim byli Wenceslaus Dobrowsky a Augustin Werner, oba vrchlabští měšťané.³⁰

Pozoruhodný je zápis křtu Lambovy nejstarší dcery Apollonie Rosalie dne 5. srpna následujícího roku. Otec je zapsán jako „Lamb Joannes, Inquilinus Musicus“, tzn. na místě usazený, přistěhovalý, popř. nově usazený – přivandrovalý hudebník.³¹ Tento údaj by mohl poukazovat na to, že Lamb pobýval nějaký čas před narozením své dcery mimo Vrchlabí a živil se hudbou.

Dne 31. ledna roku 1779 složil Lamb zkoušku na normální škole v Praze, čímž prokázal způsobilost učit na městských (tj. triviálních) školách. Jak se dále dočteme ve vysvědčení, Lamb absolvoval přednášky na normální škole podle nové předepsané metody v průběhu šesti týdnů, které zakončil dotyčnou zkouškou ze čtení, psaní, pravopisu, počítání a náboženství. Vysvědčení bylo předloženo vrchlabské radě 1. října téhož roku. Přinejmenším do listopadu 1779 zastával Lamb funkci učitelského pomocníka („Sub Cantor“), jak stojí v křestním zápise

²⁵ DLABAČ III, s. 258: „Tham, Alex, ein Schulmeister, und Organist zu Hohenelbe in Böhmen, bei welchem unser berühmte Kucharz 2 Jahre gelernt, ehe er nach Königgrätz und Gitschin gekommen ist. Er lebte noch daselbst 1794 in einem Alter von 70. Jahren.“ Více Milada JONÁŠOVÁ: „Ihre Versicherung beruhigt mich, sie kommt von einem Kenner“ K biografii Jana Křtitele Kuchaře, Hudební věda 40 (2003), č. 4, s. 329–360.

²⁶ EWA HAUPTMAN-FISCHER: *Nieznane msze Johanna Alois Lamba w zbiorach lubiąskich. Przyczynek do biografii kompozytora*, Hereditas Monasteriorum 5 (2015), < <http://hm.kasaty.pl/o-czasopismie/> >. Hudební sbírka z kláštera v Lubiaži je uložena v univerzitní knihovně ve Vratislavi a v současnosti je zpracovávána v databázi RISM. Tímto též děkuji autorce za cenné informace, které mi poskytla před publikováním své výše uvedené práce.

²⁷ Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, Gabinet Zbiorów Muzycznych, sig. RM 4457/10 („de Scriptor Joannes Lamb Discantista Leubus 766“), sig. RM 4133 („Descriptis Joannes Lamb discantista Lubae. Anno 1767“); sig. RM 4854 („Descriptis Joannes Lamb Discantista in Lubae“ a „Descriptis Joannes Lamb Discantista Lubae. Anno Domini 1767“).

²⁸ Tamtéž, sig. RM 4631 („Descriptis Joannes Lamb discantista Lubae. 1768“ a „Descriptis Joannes Lamb discantista Lubae. Principista 1768“).

²⁹ Tamtéž, sig. RM 4573 a RM 4574.

³⁰ Matriky Vrchlabí, sign. 177-19, 2. X. 1776: „Copolans: Josephus Meisner Capell[anus] / Lamb Joannes Honestus Juvenis civis fabri Ferrarii Filius † Joannis Lamb civis fabri Serrarij Cum Apollonia filia Francisci Maji civitatis [!] Albipol.“

³¹ Matriky Vrchlabí, sign. 177-7, 5. VIII. 1777: „Baptisans: Idem [tj. Valentinus Horliczka Capellanus] / Infans: Apollonia Rosalia / Parentes: Lamb Joannes Inquilinus Musicus, Mat: Apollonia / Patrimi: Lev: Rosalia uxor Francisci Lamb civis fabri Ferrarii Test: Franciscus Schmied civis alictorius Elisabetha uxor Josephi Erben civis Fabri Lignary oes ex oppido / Locus: ex oppido / Nrus 230“.

syna Johanna Nepomuka; v roce 1781 však už je zapsán jako „Ludirector“, tedy kantor, regenschori, popř. správce školy.³² Důležitým faktem zůstává, že Lamb je uveden v Dlabacžově *Künstlerlexikonu*, a to v tomto znění:

„Lamb, ein starker Violinist, von geburt ein Böhme, hielt sich zu Hochebe in Böhmen als Schullehrer im Jahre 1789 auf.“³³

Dlabacž tedy o Lambovi věděl, že byl zdatným houslistou, i to, že působil ve Vrchlabí jako kantor. Jakým způsobem tyto informace nabyt, nevíme, získal je však zákonitě někdy před uvedeným rokem 1789, tedy v období, kdy se Lamb živil jako hudebník před svým doživotním zakotvením na vrchlabské škole. Lambovy učitelské začátky dokresluje líčení jeho syna Johanna Nepomuka. Podle něj se jeho otec pustil do učitelského povolání s neúnavnou horlivostí. Mezi rokem 1778, kdy na školu vstoupil a rokem 1787, mu byla třikrát vyplacena od školního fondu odměna šestnáct dukátů mimo roční příplatek patnácti zlatých. Situaci však zdaleka neměl jednoduchou. Mezi roky 1778 a 1785 se dělil o jeden učitelský plat se staříčským učitelem Alexem Thamem, se kterým sdílel prostory školy do konce Thamova života v roce 1798.³⁴

Z Lambova manželství s jeho první manželkou Apollonií vzešlo celkem sedm dětí: Apollonie Rosalie (* 5. srpna 1777, později provdaná Scholz),³⁵ Johann

Obr. 1 Vysvědčení o způsobilosti školního učitele J. A. Lamba, 1779 (Státní okresní archiv v Trutnově, sign. II.A.6, kart. 1, č. inv. 543)

³² Tamtéž, s. 533, viz níže.

³³ DLABACŽ, *Allgemeines historisches Künstlerlexikon...*, Zweiter Band (viz pozn. 4), s. 176.

³⁴ LAMB, *Beschreibung...* (viz pozn. 5), s. 40.

³⁵ Matriky Vrchlabí, sign. 177-7, s. 375.

Nepomucen Wenceslaus (7. listopadu 1779 – 26. května 1855),³⁶ Veronica Thecla (* 11. prosince 1781),³⁷ Laurenz Ignaz Hieronymus (* 10. července 1787),³⁸ Barbara Catharina (15. listopadu 1788 – 3. července 1791),³⁹ Joseph Friedrich (* 14. listopadu 1790)⁴⁰ a Barbara (květen 1793 – 10. dubna 1794).⁴¹ Z kantorových potomků se ve Vrchlabí nejvíce proslavil Johann Nepomuk. Jako jeden ze sedmi vybraných dětí zasloužilých učitelů z Čech obdržel (na základě c. k. dvorského dekretu z 30. dubna 1787) v roce 1791 stipendium na univerzitě v Praze,⁴² kde vystudoval práva, a svůj úřad vykonával po návratu zpět ve svém rodném městě jako právník morzinské hraběcí kanceláře. Oženil se 10. března 1816 s Theclou (* 1779), dcerou Franze, svobodného pána von Eben, hejtmána druhého kordonu c. k. hraniční stráže, a Antonie, rozené hraběnky z Bubna. Johann byl aktivní v hospodářském sektoru, jak dokládají zprávy Aloise Martina Davida a jeho vlastní příspěvky v dobovém tisku,⁴³ a stal se autorem první monografie o historii a podobě města Vrchlabí.⁴⁴ Jak vyplývá níže, byl hudebně vzdělán, stejně jako jeho manželka Thecla.

Když 26. ledna 1810 Lambova první manželka zemřela,⁴⁵ oženil se ještě téhož roku podruhé. Druhá choť se jmenovala taktéž Apollonie a dnem svatby byl 2. říjen, stejně jako u sňatku prvního. Apollonie byla dcerou punčocháře Berdlera a brala si učitele – dosud neprovdaná – ve věku čtyřiceti let. Narodily se jim dvě děti, Johanna Barbara (* 1812) a Joseph Sebald (* 1815). Všichni, spolu se školskými pomocníky, pobývali ještě roku 1820 v domě městské školy čp. 144/227.⁴⁶

Působení J. A. Lamba na vrchlabské škole

Život Johanna Aloise Lamba po roce 1779 lze stopovat z několika druhů pramenů. Na prvním místě je to archivní fond vrchlabské školy a aktový materiál obsahující řízení o docházce dětí, stížnosti rodičů na učitele a stížnosti učitele na nadřízené orgány, žáky i rodiče, žádosti o obdržení potřebného paliva, koupi učebnic a jiných školních pomůcek, dochovaná vysvědčení, opisy úředních listin a školních nařízení,⁴⁷ dále máme k dispozici materiály pojednávající o vlastním kulturním

³⁶ Matriky Vrchlabí, sign. 177-4605, s. 457.

³⁷ Matriky Vrchlabí, sign. 177-7, s. 533.

³⁸ Tamtéž, 10. VII. 1787.

³⁹ Tamtéž, s. 712, fol. 359v.

⁴⁰ Matriky Vrchlabí, sign. 177-7, s. 740.

⁴¹ Matriky Vrchlabí, sign. 177-24, s. 356.

⁴² Anton WEISS: *Geschichte der Theresianischen Schulreform in Böhmen, Zusammengestellt aus den halbjährigen Berichten der Schulen-Oberdirektion 17. September 1777 – 14. März 1792*, Teil I, Wien und Leipzig 1906, s. 203–204; LAMB, *Beschreibung...* (viz pozn. 5), s. 40.

⁴³ Alois Martin DAVID: *Nachricht von den Witterungsbeobachtungen welche die k. k. patriotisch oekonomische Gesellschaft in den Kreisen Boehmens veranstaltet hat* II, Prag 1826, s. 6, 19, 46; dále příspěvky in: *Ökonomische Neuigkeiten und Verhandlungen*, Mährische Gesellschaft zur Beförderung der Landwirtschaft, der Natur- und Landeskunde, Brünn 1825, s. 340, 353, 366, 374, 500, 512.

⁴⁴ LAMB, *Beschreibung...* (viz pozn. 5); srov.: „Sein Sohn Johann Lamb, Justiziär zu Forst, veröffentlichte u. a. 1830 ein Buch ‚Beschreibung der Stadt und Herrschaft Hohenelbe‘. Es ist das erste Werk, das von dieser Stadt und ihrer Vergangenheit handelt.“ FISCHER, *Das geistige Leben in Hohenelbe*, viz pozn. 1, s. 22).

⁴⁵ Matriky Vrchlabí, sign. 177-24, s. 438: „Nro: 227 / Apollonia Ehrgattin des H: Aloys Lamb. ersten Schullehrers. / Lebens Jahr: 58. Jahre / Die Art des Todes: An der Abgehung.“

⁴⁶ Fond města Vrchlabí, *Mannschaftsbuch* 1820, sign. 170, kniha 161, No. 144/227.

⁴⁷ Fond města Vrchlabí, Akta školního fondu 1797–1850, kart. 34, 35, 36, č. inv. 629-III.

životě města. Cenné informace poskytují i hlášení vrchnímu školskému úřadu ve Vídni od roku 1777, publikované v roce 1905 Antonem Weissem⁴⁸ a již zmiňovaná životopisná črta Lambova syna z roku 1830.⁴⁹

Lamb patřil očividně mezi kantory horlivě plnící ideje osvícenského školství a tím podle všeho i představy vídeňského vrchního ředitelství. Mezi léty 1782 a 1785 byl spolu s jinými snaživými učiteli („eifrigen Lehrer“) několikrát peněžitě odměněn ze státního školního fondu, a to pěti dukáty ve školním roce 1782/1783,⁵⁰ jistou menší částkou v roce 1783/1784⁵¹ a dalšími pěti dukáty v roce 1784/1785.⁵² Podle zprávy školních vizitací v roce 1782/1783 byl shledán jako jeden z výjimečně pilných učitelů.⁵³ V první polovině roku 1791 byla udělena mezi jinými i Johannu Lambovi pochvala za vykonávanou práci.⁵⁴ Během prvního pololetí školního roku 1789/1790 poctilo Lamba pochvalným dekretem vysoké zemské gubernium za přípravu žáků na jejich budoucí zaměstnání v manufakturách, které učitel novátorsky zavedl při místní škole.⁵⁵ Škola též obdržela od gubernia darem učebnice.⁵⁶ Podle jiné zprávy z roku 1790

„zasluhuje pozornosti, že učitel Alois Lamb, aby všechny předměty městské školy, obzvláště ale německou mluvnici patřičně mohl provozovat, vydrží ze svého skromného platu dva školské pomocníky.“⁵⁷

Jedním z nich byl Franz Erben,⁵⁸ druhým Wenzl Erben. Oba jsou podepsáni jako školní pomocníci na školní listině z roku 1786.⁵⁹ Během osmdesátých let 18. století byl činný na škole ještě Ambros Tham, který ve Vrchlabí roku 1785 křtil syna Josepha Jacoba Ambrose.⁶⁰

Kantor na městské škole byl obvyčejně placen magistrátem a zároveň dostával od rodičů poplatků za žáky, odstupňovaný podle toho, kterou třídu dítě navštěvovalo. Výnos z roku 1798 nařizoval platit za dítě v první třídě jeden krejcar, v druhé třídě jeden a půl, ve třetí třídě dva krejcare za týden, což zůstalo v platnosti ještě po reformě měny v roce 1824.⁶¹

⁴⁸ WEISS, *Geschichte der Theresianischen Schulreform...*, Teil I-II, (viz pozn. 42).

⁴⁹ LAMB, *Beschreibung...* (viz pozn. 5).

⁵⁰ WEISS, *Geschichte der Theresianischen Schulreform...*, Teil I, (viz pozn. 42), s. 52.

⁵¹ Tamtéž, s. 76.

⁵² Tamtéž, s. 88.

⁵³ WEISS, *Geschichte der Theresianischen Schulreform...*, Teil II, (viz pozn. 42), s. 98.

⁵⁴ Tamtéž, s. 417.

⁵⁵ WEISS, *Geschichte der Theresianischen Schulreform...*, Teil I, (viz pozn. 42), s. 174.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ „Bei der Schule in Hohenelbe selbst verdient angemerkt zu werden, da der Lehrer Alois Lamb, um alle Gestände einer Stadtschule, besonders aber die deutsche Sprachlehre gehörig betreiben zu können, zwey Gehilfen aus seinem chmalen Einkommen unterhalten habe.“ (Cituji ve vlastním překladu.) WEISS, *Geschichte der Theresianischen Schulreform...*, Teil II, (viz pozn. 42), s. 352.

⁵⁸ Tamtéž, s. 369.

⁵⁹ „Verzeichniß deren bei der Stadt Hohenelbe befindl. schulfähigen Kindern im Jahr 1786, welche gemäß allgemeiner Schulordnung die Schule zubesuchen haben.“ Národní archiv České republiky, Náboženská bratrstva, Škapulířové bratrstvo Vrchlabí, sig. IV/19.

⁶⁰ FISCHER, *Das geistige Leben in Hohenelbe* (viz pozn. 1), s. 21. Matriky Vrchlabí, sign. 177-7, 26. VII. 1785, č. 144: „Josephus Jakobus Ambrosius / P: H: Ambros Tham / Sub: Cant: et organist / M: Marianna Mahrln / Lev: Joseph Goppmayr Burger / Buchbinder / Test: Franz May / Burger undt Fleisch-Hacker / Dorotha Wiefnerin Sakristnerin. / alle auß der Stadt.“

⁶¹ Fond města Vrchlabí, Akta školního fondu Vrchlabí 1797–1850, č. inv. 629-III., nařízení č. j. 474 (30. X. 1824).

Oporu nalezl učitel Lamb ve faráři, krajském děkanovi a kanovníkovi ve Vrchlabí, Ignazi Ulrichovi. První pololetí roku 1787 dostal Ulrich od vysokého zemského gubernia za zvláštní zanícení pro povznesení vzdělávacích institucí.⁶² Zdejší horský terén a drsné podnebí často komplikovaly přístup dětí do škol, a nebylo-li tomu tak, stávalo se to častou výmluvou rodičů, když své dítě do školy neposílali. Ulrich se během svého působení pustil do neúnavné osvěty, přesvědčování rodičů o výhodách dobrého vzdělání a reformovaného vyučování, a to s takovým úspěchem, že ti své děti za nejhoršího počasí nosili sami na zádech do školy, aby se mohly zúčastnit vyučování.⁶³ Učitel Lamb podle školních hlášení následoval farářova příkladu a pokračoval ve vynaloženém úsilí, aby se vyučování účastnily pokud možno všechny školou povinné děti staré šest až dvanáct let. Že šlo učiteli Lambovi o vzdělání dětí, a nikoli o výdělky ze strany rodičů, svědčí to, že přislíbil zadarmo vyučovat děti z rodin, kde byla chudoba namítána jako důvod, proč dítě do školy nechodí (takových bylo roku 1787 ve vrchlabské škole asi 120), za což ho vysoké „Landesgubernium“ odměnilo 8 dukáty.⁶⁴ I tak musel učitel, magistrát i školní úřad řešit docházku některých žáků, vzájemná obviňování rodičů a učitele Lamba, který byl často v dotyčných případech i vznětlivý, jak vysvítá z dotyčné korespondence.⁶⁵ Lamb si běžně osobně stěžuje, že děti přestávají chodit do školy dříve, než nabudou dvanácti let, stejně jako do školy nechodí ty, které dosáhly školního věku a jejichž rodiče se domnívají, že za soukromé vyučování nemusí platit školné, jelikož jejich děti nechodí do veřejné školy.⁶⁶

Kromě běžných listů ze strany školy, informujících úřady o špatné docházce jednotlivých dětí se několik případů vyhrlo do závažnějších důsledků. Celou záležitost uvedl do pohybu sám Lamb, když 20. července 1809 odeslal stížnosti na rodiče, kteří neposílají své děti do školy a neplatí školné. Prvního srpna téhož roku se konalo velké řízení s J. A. Lambem, který si stěžoval na absenci žáků a neplatící rodiče; přítomní rodiče obviňovali Lamba z týrání svých dětí a uváděli i jiné důvody, proč děti do školy nechodí. Takovým byl případ výběřčího cla Franze Kaspara, podle něhož Lamb neoprávněně přijal peníze za jeho dcery, které vzhledem k svému věku již ukončily školní docházku. Tentýž den byl v jednání případ Antona Rittera, který neposílal děti do školy, ale nechal je vyučovat soukromě, protože nechtěl platit školné. Jako obhajobu Ritter uvedl, že jeho dvanáctiletá dcera Antonie je úrazem na jedno oko slepá a nebude chodit do školy, jelikož ji pan učitel Lamb často trápil. Uvádí i stížnosti jiných dětí na jeho chování, a proto Ritter nechává své dítě soukromě vyučovat doma, a to podle jeho mínění kvalifikovaným učitelem.⁶⁷ Tesař Franz Reicher uvedl, že jeho starší syn, který vyučování často nenavštěvoval, se stal ve třídě doslova fackovacím panákem („Prügelknaben“), a proto přestal chodit do školy vůbec. Josef Werner na dotaz komise, zda byl jeho syn Augustin ve škole často týrán, odpověděl, že ano, a to

⁶² WEISS, *Geschichte der Theresianischen Schulreform...*, Teil I, (viz pozn. 42), s. 131.

⁶³ Tamtéž, s. 131.

⁶⁴ Tamtéž, s. 132.

⁶⁵ Následující informace čerpají z Fondu města Vrchlabí, Akta školního fondu Vrchlabí, složky *Škola, vyučování, záznamy žactva 1790–1845*. Dokumenty tohoto souboru pramenů v kartonech 34, 35 a 36 byly v době průzkumu neseřazené, bez signatur, často fragmentární, a proto v textu či v poznámce uvádím alespoň data příslušných dokumentů. Cituji ve vlastním překladu.

⁶⁶ Tamtéž, dopis ze 17. července 1809.

⁶⁷ Tamtéž, Příloha protokolu „C“

tak, že syn samým taháním za ucho přišel o sluch a už nikdy nebude slyšet, tudíž už své nešťastné dítě nemůže učiteli Lambovi svěřit.⁶⁸ Na magistrát se toho dne dostavil i hostinský Franz Seidl a sdělil, že jeden strážník mu oznámil, že byl panem učitelem zbit za to, že si pohrával s učebnicí, a to pěstí do hlavy, dokonce i jinak ho učitel týral. Pokračoval, že již tímto nehodlá odvádět školné, jelikož stejně platí za děti stravné. Z celého řízení se zachovala řada protokolů a obvinění. Shrnující protokol ze 14. srpna 1809 dodává, že Lamb nevyzkoušel a propustil děti, kterým bylo deset, a nikoli dvanáct let, že rodiče posílají své potomky k soukromým učitelům, přestože jsou zároveň dle nařízení z roku 1776 povinni nahlásit je též do městské školy, což nečiní. Na stížnosti rodičů o týrání dětí je vznesen dotaz, zdali má takovýto učitel vůbec zůstat ve škole, jsou-li obvinění pravdivá. Závěrem je uvedeno, že Lamb nemůže pokračovat v týrání dětí. Má se věnovat jejich vyučování, aby si zasloužil místo prvního učitele.

Podobné přelíčení se konalo ještě 28. března 1810. Johann Sehak své děti neposílal do městské školy, ačkoli si byl vědom toho, že tak má činit. Jmenovaný uvedl, že velmi dobře ví, že dítě má chodit do školy, jelikož byl kdysi sám učitelem, ale že pan učitel Lamb učinil docházku jeho dítěte sám nemožnou, protože jej bil židličkou přes záda, ačkoli je toto jednání mimo školní řád. Jeho syn tak ztratil veškerou lásku ke škole a on, otec, je rozhodnut ho učit soukromě doma, stejně jako svou sedmiletou dceru Theresii, aby ji nepostihlo něco podobného jako shora uvedeno.

Lamb byl zřejmě často vznětlivý a používal tělesné tresty. Stížnosti na jeho chování řešil magistrát několikrát, vždy ale v souvislosti s placením školného. Je tedy na druhou stranu očividné, že rodiče hledali cesty, jak se školnému vyhnout, a přehnané trestání žáků na těle se jevílo jako nejvhodnější záminka.

Lamb si 1. září 1800 stěžuje magistrátu, že přibývá žáků, kteří chodí pozdě do vyučování:

„Jelikož se poslední dobou rozšířily pozdní příchody, podepsaný uvážil za nezbytné zřídit další opatření. Dnes, stejně jako 1. dne tohoto měsíce bylo ze šedesáti žáků třetí třídy přítomno pouze patnáct. Podepsaný nařídil, že žáci, kteří přijdou po osmé hodině, kdy začíná vyučování, budou též o to později propuštěni domů. A dnes se stalo, že hoch zdejšího měšťana Josef Ittenson byl taktéž mezi pozdě příchozími. Když byli ostatní puštěni domů, zůstal tento chlapec ve škole jediný. Ve tři čtvrtě na dvanáct přišla matka tohoto dítěte Barbara Ittensonová a ptala se, proč jsem ho nepustil jako ostatní hned domů. Odpověděl jsem jí, že v žádném případě jsem tak neučinil úmyslně a nemohu za to, že zůstal zde. Ona tvrdila, že jsem ho ve škole úmyslně nechal. Mým námitkám nevěnovala pozornost, čím dál tím více mi chtěla vnucovat své stanovisko a řekla mi, že jsem lhář. Řekl jsem jí, že by musela být kanálie, kdybych já byl lhářem. Na to mě nazvala vychytralým lumpem.“⁶⁹

⁶⁸ „Hierüber äußerte sich der Anweßende Jos: Werner, daß sein Sohn Augustin vom 1ten Lehrer H: Lamb dergestalten mißhandelt worden; daß er durch das Ohrmuschelziehen, und anderen Mißhandlungen völlig Taub geworden, niemehr vollständig hören wird. [...] Dieß um so weniger als er das Unglück seines Sohns gang dem Lehrer Lamb zuverdanken habe.“ Tamtéž.

⁶⁹ Da das Zuspätkommen zu den bestimmten Stunden in die Schule von den Schülern überhand nimt; so hielte es der Unterzeichneten für höchst nothwendig andere Vorkehrungen zutreffen. Eben heute als am 1 d: M: waren um 8 Uhr – welches die Stunde ist, wo sich der Unterricht anfängt – von den in der

V témže listu Lamb žádá, aby magistrát 1) podle paragrafu 24 všeobecného školního řádu zajistil pořádek, 2) zamezil věcem, které jsou škodlivé pro školu, 3) konstatuje, že tento chlapec nemá před ostatními žádná privilegia a musí se jako ostatní podříditi disciplíně učitele, 4) stěžuje si, že nebude dále trpět urážky, a žádá zadostiučinění, tj. aby magistrát případ měšťanky Barbary Ittensonové přísně sankcionoval. Tento víceméně soukromý spor mezi učitelem Lambem a matkou žáka kvůli zanechání dítěte „po škole“ za pozdní příchod je v materiálech vrchlabské školy ojedinělý.

Nakonec se stalo, jak sděluje c. k. komisař ve věcech školství J. Stransky vrchlabskému magistrátu 14. října 1800, že Lamb a pomocníci obcházel rodiny těch, kdo do vyučování nechodili, a osobně se snažili přimět rodiče, aby své děti posílali do školy. Komisař toto shledává ostudné a vyzývá magistrát, aby i on se obrátil na rodiče ohledně školní docházky, „jelikož jestli jen učitel takto žádají, aby děti chodily do školy, škola se stane nenáviděnou.“⁷⁰ Dále by měl magistrát doporučit rodičům, aby opatřili dětem nejen běžné učebnice, ale i *Deutsche Sprachlehre* pro 3. třídu triviálních škol.

Podle ustanovení rodiče platili a odevzdávali školné spolu s daněmi. Majetní rodiče, kteří by své děti do školy neposílali a školné neplatili, měli být finančně pokutováni, zatímco chudí měli za trest vykonávat ruční práce a výdělek z toho posílat na c. k. krajský úřad. Na základě stížností ze 14. října 1792 měli být rodiče, kteří nezaplatili pokuty za školné, potrestáni arestem, či poté dokonce exekucí v případě, že by ani vězení nebylo účinné. Mělo se zavést, aby „obecní soud („Gemeinde Gericht“) školné vybíral a přísně dbal na to, aby se tak činilo.“

Rozpor vznikal, když rodiče nechťeli platit školné a učitel nechával posílat pro peníze po dětech, nebo v horším případě spolu s pomocníky obcházel rodiny dětí a peníze vybíral osobně. Ve věci nepřipustnosti tohoto způsobu vybírání apeluje c. k. krajský úřad v Jičíně 6. prosince 1793, nařizuje vrchlabskému magistrátu, aby tímto úkolem pověřil své úředníky, a učitelé pak měli dostat školné oproti potvrzení. Z následující korespondence lze vysledovat, že starosta Konstantin Lamb nakonec školné vskutku vymáhal násilím, půlku zaslal c. k. krajskému úřadu a druhou půlku předal učitelům, „kteří tyto peníze velmi potřebovali“.

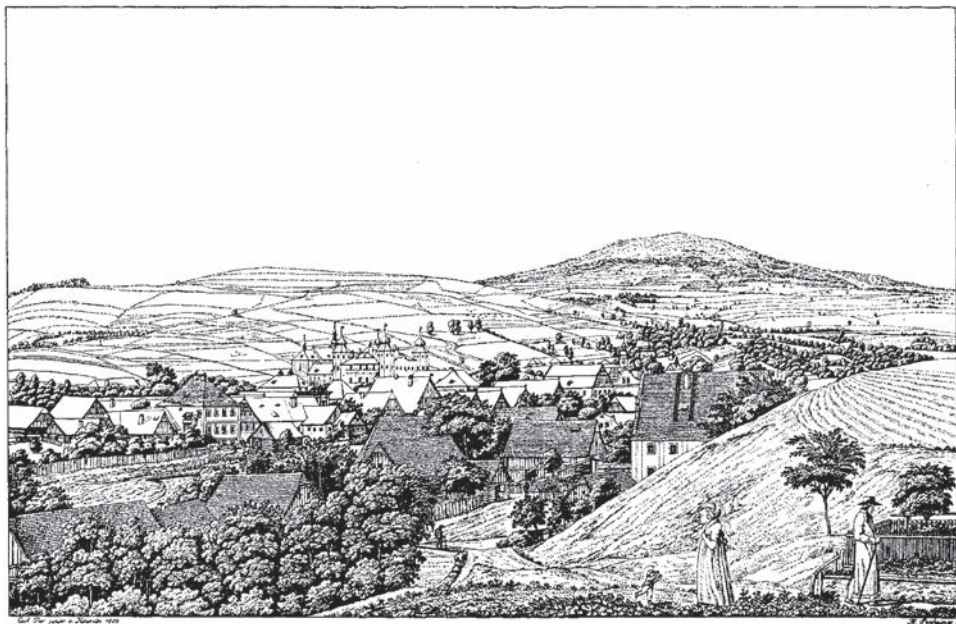
Problém s vymáháním školného však pokračoval. Městský úřad ve Vrchlabí dne 29. března 1796 poslušně prosí c. k. krajský úřad v Jičíně, aby byl zproštěn povinnosti vymáhání školného, jelikož nemá zájem na tom, aby se stal obětí zjit-

3ten Klasse gehörigen 60 Schülern, nur 15 gegenwärtig. Der Unterzeichnete [Lamb] ordnete, da von heute an, alle jene Schüler, welche späten erscheinen würden, auch später nach hause entlassen werden würden. Nun befand sich heute unter dem zuspät gekommen, auch des hiesigen Bürgers Knab Joseph Ittenson. Ob zwar alle andere zuspät gekommene Schüler, sind von niemanden aufgehalten, sondern von selbst gleich den andern nach Hause gegangen, so ist dieser Knab einzig und allein zurück geblieben. Gegen ¾ auf 12 Uhr kömmt die Mutter dieses Kinds, Barbara Ittenson, fragt nach ihm, und sagte zugleich warum ich ihn nicht gleich nach Hause entlassen hätte? Ich erwiederte ihr, da ich ihn auf keine Weise zurück behalten hätte, ich könnte also nicht dafür, da er hier geblieben wäre, welches sie aber auf keine Weise zulassen wollte, sondern beharrte darauf, da er wäre von mir mit Vorsatz zurück behalten worden. Da sie nun allen meinen Einwendungen wollte kein Gehör geben, und glauben bei messen, und mir je länger je mehr seine Hierbehaltung auf dringen wollte mich einen Lügner so sollte, so sagte ich ihr, da sie eine Kanalie seyn müsste, wenn ich ein Lügner wäre. Sie hiess mich hier auf einen schlechten Kerl, einen Spitzbuben.“

⁷⁰ Fond města Vrchlabí, Akta školního fondu Vrchlabí, *Škola, vyučování, záznamy žactva 1790–1845*: dopis ze 14. října 1800, č. j. 406.

řených sporů mezi občany a c. k. úřadem, navíc se z řad magistrátu ozývají hlasy, že úředníci mají svou vlastní práci a potřebují se i nějak živit. Peníze se musí vybírat násilím, přitom oni konají svůj úřad bezplatně, jen za roční odměnu 13 krejcarů, a tak magistrát nevidí jinou cestu, než aby c. k. úřad k vymáhání peněz vyslal vojsko. Magistrát již vydal nejostřejší nařízení a příkazy, přesto jsou však veškerá opatření neúčinná a nic nového se neuskutečnilo. Magistrát zde reaguje na obvinění ze strany c. k. krajského úřadu, že dostatečně neplní svoji povinnost. Odmítá návrh úřadu posílat pro nedocházející žáky obecního sluhu, jelikož by stejně neuspěl, a navrhuje, aby se k neplatičům bez otálení nastěhovalo vojsko. Zdali se tak opravdu stalo, nevíme. Pravděpodobně nikoli, neboť v inspekčních zprávách z roku 1800 učitel opět obchází rodiny, aby své děti posílaly do školy. Celková korespondence školního fondu je nekompletní, lze si však podle ní udělat obrázek o více i méně běžných problémech spojených s fungováním místní školy.

Jedním z dalších ožehavých témat bylo nedělní vyučování. Podle nařízení oběžníku z 15. srpna 1793 museli mladí lidé ve věku do dvaceti let navštěvovat nedělní opakovací hodiny, ze kterých dostávali patřičné vysvědčení, jež bylo podmínkou jejich přijetí do učení.⁷¹ Na toto ustanovení se však zřejmě tak přísně nehlédlo, jelikož magistrát i školský úřad mezi léty 1790 až 1820 opakovaně vyzývají mistry řemeslníky, aby po tovaryších nastupujících řemeslo bylo vyžadováno

Obr. 2 Pohled na Vrchlabí roku 1803 (Karl Wilhelm Fischer: *Das geistige Leben in Hohenelbe*, in: *Festschrift zur Vierhundertjahrfeier der freien Bergstadt Hohenelbe*, Hohenelbe 1933, s. 18)

⁷¹ *Školní deníky Jakuba Jana Ryby*, ed. Jan Němeček, Praha 1957, s. 266, pozn. 106.

vysvědčení ze školy a vysvědčení o absolvovaných opakovacích hodinách. Ještě roku 1818 hlásí inspektor Johann Sehak, že nedělní doučovací hodiny navštěvuje někdy jen deset procent těch, kteří by tak měli činit. Magistrát na základě této inspekce znovu vydal usnesení nabádající rodiče, poručníky, mistry, ale především starší cechů, aby mládež od dvanáctého do dokončení patnáctého roku opakovací hodiny navštěvovala, protože bez patřičného vysvědčení by neměl být nikdo přijat do učení. Hovoří se zde o pokutách, dokonce i tělesných trestech pro ty, kteří by neuposlechli.⁷²

Jakob Stransky upozorňuje 25. listopadu 1795, že se nedělní vyučování nedodržuje, a to hlavně z důvodu nedostatku topiva. Dříví nestačí ani na všední den, tím méně na opakovací hodiny v neděli. Řídící učitel dostal pokyn opakovací hodiny zahájit, stejně jako magistrát se měl dohodnout s hraběcí kanceláří o zajištění potřebného topiva. Na tento dopis magistrát poslal odpověď, v níž se snažil vymluvit, že mu učitel Lamb „do této hodiny“ o nedostatku dříví nic neoznámil.

Problém nedostatečných dodávek topiva pro školy je všeobecně známou skutečností své doby, popsanou opakovaně například ve školních denících Jakuba Jana Ryby.⁷³ Weiss však uvádí, že:

„administrátor morzinského panství, hrabě Rudolf von Morzin, prokazoval značné dobrodiní školám na vrchlabském panství, přičemž podporoval nejen neúnavnou píli učitele Lamba šesti sáhy dřeva ročně a dále pak třemi bečkami piva, nýbrž poskytoval taktéž i každé další škole svého panství šest sáhů dřeva, což dávalo dohromady 42 sáhů dřeva ročně.“⁷⁴

Pokud tomu tak bylo v letech osmdesátých, jak uvádí Weiss, korespondence mezi Lambem, městským, vrchnostenským a státním školským úřadem svědčí později o pravém opaku. Učitel od devadesátých let 18. století pravidelně na konci listopadu naléhá zejména na městský úřad. Většinou zde vznikl spor mezi městským a vrchnostenským úřadem, které se měly o dodávku dřeva pro školu dělit. Dne 15. ledna 1797 odpovídá krajský úřad v Jičíně, že podle uvedených nařízení se má kácení a dovoz dříví pro školu dít bezplatně, iniciativou obou úřadů, které se na dodávkách mají podílet stejným dílem. Obě instituce si tak léta přehazovaly dotyčnou povinnost ve snaze zanechat větší díl investice a povinností na té druhé. Jak vyjádřil dopis z c. k. krajského úřadu v Jičíně 31. prosince 1809, mezi dotyčnými institucemi docházelo ve věci dřeva k rozepřím a zcela protichůdným ustanovením, kterými ovšem v prvé řadě trpěla škola. Sám Lamb v lednu roku 1804 navrhoval, aby se do dodávek dřeva zapojily i okolní obce Burgenwalde a Siebenquelle.

Ještě do roku 1792 bylo ve Vrchlabí zvykem, že obcí obstarané dřevo dopravené do školy samy děti rozštípou a srovnají. Teprve usnesení c. k. krajského úřadu

⁷² Fond města Vrchlabí, Akta školního fondu Vrchlabí, *Škola, vyučování, záznamy žactva 1790–1845*, dopis z 15. července 1818, č. j. 247.

⁷³ *Školní deníky Jakuba Jana Ryby* (viz pozn. 71), s. 125, 257.

⁷⁴ „Der Herr Administrator der morzinischen Herrschaften, Graf Rudolph von Morzin, bezeugt sich sehr gütig und wohlthätig für alle Schulen auf der hohenelbischen Herrschaft, indem er nicht allein den hohenelbischen Schullehrer Lamb seines unermüdeten Flei es wegen, jährlich mit 6 Klaftern Holz, und mit dem Zugebräu auf 3 Fa Bier begnadiget, sondern auch einer jeden Schule 6 Klaftern Holz angedeihen lassen hat, welches jährlich 42 Klaftern ausmacht.“ (Cituji ve vlastním překladu.) Weiss, *Geschichte der Theresianischen Schulreform...*, Teil II, (viz pozn. 42), s. 202.

v Jičíně z 19. dubna 1792 nařizuje, aby i tento úkon nadále zajišťovala obec, jelikož děti školou povinné podle výnosů ze dne 28. února 1785 a 9. března 1789 tyto práce pro školu vykonávat nesmí. Dřevo mělo být navíc obstaráváno již v létě, aby rodiče neměli důvod neposílat své děti do školy kvůli obavě z nevyhřátých učebeň. Spory o zajištění paliva se však často i tak protahovaly dlouho do zimního období, veškerá jednání vyznívala do ztracena nebo za rok vznikala opět nanovo.

Dne 11. července 1793 informuje komisař J. Stranský o stavu školy. Kromě kritiky úřadů ve městě, neschopných zajistit dostatečné množství dřeva pro školu, a docházky dětí projevuje se školou spokojenost; obzvláště chválí snahu a dovednosti dětí ve všech třídách. Vyjadřuje přitom požadavek, aby se vyučovalo v 1. třídě o sklonných jménech, ve 2. třídě o slovesech a ve 3. třídě o stavbě vět.

Nejen chvála, ale i počet odměn v oficiálních zprávách školních inspekci svědčí o tom, že učitel Lamb vedl vyučování na své škole dobře: mimo předepsanou látku učil i předměty, které patřily do rozvrhu školy hlavní: vlastivědu, přírodopis a zeměpis. Po vyučování předčítal mládeži autory, jakými byli J. H. Campe či Ch. G. Salzmann⁷⁵ a připravoval děti tak, aby uspěly u zkoušek na další vzdělávací instituce. Za všechny tyto nadstandardní aktivity byl roku 1802 po písemné zkoušce Krajského úřadu jmenován zemskou kancelářím vzorným učitelem a škola označena za vzorovou. Lamb se od této doby také hrdě podepisuje a jako „Musterlehrer“ či „Erster Musterschullehrer“ (učitel vzorové školy) a takto je uváděn v též matrikách.

Tento čestný titul byl udělován na základě oficiálního hodnocení c. k. školského úřadu, a to nejlépe spravovaným školám, které měly jít ostatním příkladem.⁷⁶ Nelze tedy tvrdit, že by fungování školy bylo zmatečné, jak by mohlo při prvním pohledu na uvedenou dokumentaci vypadat. Zdá se také, že Johann Alois Lamb měl ve městě i určitou podporu: Konstantin Lamb, zámečnický mistr a starosta města Vrchlabí, byl příslušníkem rodiny, spřízněnost panovala i s obchodníkem Ambrosem Lambem, který dodával v devadesátých letech 18. století škole učebnice.

Johann Alois Lamb a hudební kultura ve Vrchlabí

Jak je z dochovaných pramenů zřejmé, učitel Lamb plnil své povinnosti spojené s hudbou stejně jako každý jiný kantor své doby. Bohužel nemáme o jeho hudebním působení tolik dokladů, jako o výše popsaných problémech se školní docházkou, vymáháním školného a dodávkami dříví na zimu.

V samotných matričních a úředních záznamech je Lamb zapsán či podepsán jako učitel („Lehrer“, „Schullehrer“, „Normalschullehrer“, „Erster Lehrer“, „Musterlehrer“, „Stadt- und Landmusterschullehrer“ atd.) a k tomu kantor („Kantor“, „Cantor“, „Regens-Chori“, „Ludirector“), čímž je odděleně specifikováno, že vykonával nejen roli vyučujícího ve škole, ale k tomu i funkci ředitele hudby v kostele.

⁷⁵ LAMB, *Beschreibung*... (viz pozn. 5), s. 41.

⁷⁶ Srov. Markéta HANULÍKOVÁ: *Kantoři ve Vyškově a v Dědicích a jejich společenské postavení ve městě a na vesnici*, bakalářská práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008, s. 21.

Mezi povinnosti kantora Lamba tedy patřilo obstarávat hudbu pro místní kůr; sám skládal a opisoval hudbu pro různé příležitosti, jak se dá soudit z fragmentárně dochované kantorovy sbírky hudebnin. Nevíme, jaké byly osudy vrchlabské chrámové sbírky v 19. století; pokud se na kůru kostela sv. Vavřince nacházely starší rukopisy z Lambovy doby ještě v 80. letech 19. století, byly definitivně vyklizeny při demolici starého kostela v roce 1886. Část rukopisů přešla na kůr kostela Nejsvětější Trojice v nedalekém Hostinném, jeden Lambův rukopis se dostal mimo vrchlabský kůr již před rokem 1782.⁷⁷

K běžným úkonům, které měl kantor na starost, patřily též hudební produkce při pohřbech, za něž obdržel samostatný honorář. Z kostelních účtů ve Vrchlabí se nám zachovaly zápisy výdajů za pohřby v první polovině 19. století, kde Lamb bývá jmenovitě uveden. Zápisy po roce 1820 již zmiňují Franze Erbena, Lambova nástupce. V následujícím přehledu (viz **Tab. 1**) jsou vypsané výdělky hudebníků za pohřby řady zesnulých ve Vrchlabí mezi léty 1804–1826 v poměru k celkové částce za celý pohřeb. Nedatované listiny jsou do chronologického sledu zařazeny hypoteticky na základě shody rukopisu.⁷⁸

Z dochovaného materiálu lze doložit, že na kůru spolu s kantorem účinkovali instrumentalisté („Musici“, „Musikanten“), zpěváci („Cantores“, „Sänger“) a chlapecký sbor („Singknaben“) ze školy. Představu, jaký měl k dispozici instrumentář, lze rekonstruovat z Lambových autografů či opisů děl dalších skladatelů dochovaných na kůru kostela v Hostinném. Vlastní chrámové písně a pastorely pro sólový hlas jsou doprovázeny varhanami a dalšími šesti nástroji, většinou dvojicí houslí, viol a lesních rohů, popř. klarin, hoboju či klarinetů, dále potom continuum a tympány. Bohatěji obsazené kompozice počítají podle Lambových opisů nejvíce s šestnácti instrumentalisty, jako například Mozartův *Hymnus an die Gottheit*, v obsazení dvojice houslí, viol, fléten, hoboju, fagotů, lesních rohů, trubek a tympánů za doprovodu varhanního continua. Je patrné, že Lamb měl k dispozici přinejmenším šest místních instrumentalistů, zpěváky a školní sbor. Pokud chyběli hudebníci, nebylo těžké sehnat výpomoc v okolí; hudební kůry fungovaly

Obr. 3 Kostel sv. Vavřince ve Vrchlabí, ca 1886 (Jiří LOUDA – Blanka ZÁVORKOVÁ: *Vrchlabí, Zmizelé Čechy*, Praha – Litomyšl 2006, obr. 32)

⁷⁷ Josef HAYDN: *Salve Regina*, Praha, Národní knihovna, sig. 59 R 3044, RISM no. 552000077. Rukopis se ocitnul nejpozději na počátku 80. let 18. století v majetku jabloneckého kantora Gottfrieda Wünsche († 1782), jak dokládá připojený přípis. Teprve po smrti jeho syna Augustina r. 1825 se spolu s jinými hudebninami dostal z Jablonce nad Nisou do sbírky rodiny Hübnerů v Dlouhém Mostu. Viz JAKUB MICHL: *Hudební sbírka rodiny Hübnerů z Dlouhého Mostu u Liberce. Charakteristika fondu a shrnutí dosavadního výzkumu*, Knihovna 23 (2012), č. 1, s. 24–37.

⁷⁸ Fond města Vrchlabí, *Akta školního fondu 1797–1850*, inv. č. 629-III.

Tab. 1 Obnosy za hudbu při pohřbech ve Vrchlabí mezi léty 1804 až 1826 (Fond města Vrchlabí, *Akta školního fondu 1797–1850*, č. inv. 629-III). Údaje kurzivou jsou uvedeny v diplomatickém přepisu.

Rok	Den pohřbu	Zesnulý	Zúčastnění hudebníci	Částka za hudbu	Částka za celý pohřeb
1804	10. srpna	Johann Gotstein	<i>dem H: Johann Lamb und Musikanten</i>	10 fl.	48 fl. 3 kr.
1805	23. září	Adam Anton Küntzel	<i>dem Herrn Lehrer Lamb</i>	1 fl. 30 kr.	12 fl. 18 kr.
1805	(den neuveden)	Ambros Mahrle	<i>dem Her: Cantor und Musikanten</i>	5 fl. 30 kr.	29 fl. 23 kr.
1806	24. ledna	Anton Erben	<i>dem Lehrer Lamb und Kohr Musikanten</i>	5 fl.	22 fl. 55 kr.
1806	30. června	Christian Jüngling <i>Burger und Weber</i>	<i>dem Herren Kantor Lamb</i>	1 fl. 15 kr.	10 fl. 39 kr.
s. a.		Josepf Ettl <i>Burger und Webermeister</i>	<i>Kantor</i>	1 fl. 24 kr.	6 fl. 50 kr.
s. a.		Joseph Fischer <i>Kleydschneidermeister</i>	<i>Hrn. Cantor sambt Sänger</i>	1 [fl.]	16 fl. 38 kr.
1809	13. dubna	Jonas Weidkerth <i>Burger und Steinschneidermeister</i>	<i>Hrn. Cantores nebst Musici</i>	5 [fl.]	28 fl. 7 kr.
1809	23. listopadu	Carl Wanka <i>Burger und Seyllermeister</i>	<i>dem Hrn Kantor und Musicanten</i>	8 [fl.]	45 fl. 28 kr.
1810	8. ledna	Wenzl Seydl <i>Burger Tuchmachermeister</i>	<i>dem Hrn Cantores und Musicanten</i>	6 fl.	36 fl. 34 kr.
s. a.		Anton Patzak <i>Burger und Kraupner</i>	<i>Cantores, und Musicanten</i>	12 [fl.]	62 fl. 43 kr.
1810	3. února	Johannes Erben <i>Burger und Tuchscherermeister</i>	<i>Hrn. Cantores sambt Musicanten</i>	7 [fl.]	28 fl. 42 kr.
s. a.		Franz Band <i>Burger und Bäckermeister</i>	<i>dem Hrn. Cantor Musicanten</i>	7 [fl.]	36 fl. 2 kr.
s. a.		Stefan Wonka	<i>Kantor</i>	4 fl.	28 fl. 30 kr.
s. a.		Ignaz Dobrowsky	<i>Herrn Kantor Musikanten</i>	6 fl. 2 fl.	44 fl. 45 kr.
s. a.		Anna May <i>Tochter nach dem gestorbenen Joseph May, Burger und Fleischer</i>	(bez hudebníků)	–	17 fl. 57 kr.
1810	30. ledna	Joseph Bittner <i>Sohn des Josepha Bittner</i>	<i>Hrn: Lehrer sambt Musicanten</i>	12 [fl.]	78 fl. 12 kr.
1814	19. prosince	Marie [Erben] <i>Wittwe nach Wenzel Erben, Burger</i>	<i>dem Musicanten und Cantores mit Singknaben</i>	20 fl.	100 fl.
1814	23. listopadu	Stephan Wancke <i>Burger Seytenmeister</i>	<i>dem Hrn: Cantor nebst Singknaben</i>	4 fl.	18 fl.
s. a.		Joseph Graf	<i>Dem Kantor</i>	1 [fl.]	11 fl.
1816	22. srpna	Katharina Kirschner	<i>Kantor Musicanten</i>	20 [fl.]	110 fl. 17 kr.

Rok	Den pohřbu	Zesnulý	Zúčastnění hudebníci	Částka za hudbu	Částka za celý pohřeb
s. a.		Katharina [Langner] <i>H: Ehrgattin des Aloys Langner Burger und Schneider</i>	<i>Regenschori et Musici Singknaben</i>	4 [fl.]	18 fl. 14 kr.
1818	18. srpna	Anton Tzirm <i>Weber</i>	<i>Kantor Singknaben</i>	2.30 [fl.]	16 fl. 30 kr.
1818	3. prosince	Franz Reiche <i>Bürger Oberältster der Tzimmerzunft</i>	<i>Regens Chori et Musici Singknaben</i>	12 fl.	56 fl. 45 kr.
1822	24. dubna	Barbara Bauer <i>welche nach Anverlangen des Nikolaus Lamb sind verrichdet [!] werden</i>	<i>Regens chori et Singknaben</i>	1 fl.	6 fl. 27 kr.
1824	11. května	Theresia Wobrauscheck	<i>Lehrer und Singknaben und Musici</i>	6.20 [fl.]	24 fl. 2 kr.
1826	15. září	Joseph Wagner	<i>Lehrer und Musick in der Kirche</i>	2.40 [fl.]	12 fl. 9 kr.
s. a.		Joseph [Reil] <i>Sohn des verstorbenen Joseph Reil Kleidermachermeister</i>	<i>Lehrer und Musici</i>	3.30 [fl.]	11 fl. 21 kr.

v Hostinném, Horní Branné, Lomnici nad Popelkou i jinde. O konkrétních osobách víme opět málo. V osmdesátých letech 18. století vypomáhal na vrchlabské škole Ambros Thám, který je uváděn jako varhaník.⁷⁹ Dalším varhaníkem byl okolo roku 1812 jistý Alois Menzl, taktéž školský pomocník.⁸⁰

Repertoár vrchlabského kůru zajisté v ničem nezaostával za kůry v okolí. Z Lambových rukopisů se nám kromě jeho vlastních skladeb zachovala Haydnova *Missa in C*⁸¹ v opise zhotoveném (spolu s učitelským pomocníkem Thamem) roku 1785, od téhož skladatele *Salve Regina*,⁸² opsané před rokem 1782, dále Righiniho *Motetto in C*, „*Tanta in solemnitate*“,⁸³ původně připsané Maschkovi, *Missa in B* Vinzenze Maschka⁸⁴ a nakonec již uvedený Mozartův *Hymnus an die Gottheit*,⁸⁵ podepsaný Lambem roku 1810 (viz **Tab. 2**).⁸⁶

Johann Alois Lamb byl členem místního divadelního sdružení, které pořádalo vystoupení k různým příležitostem, jakou byl například příjezd hraběte Rudolfa

⁷⁹ Matriky Vrchlabí, sign. 177-7, 26. VII. 1785: „No: 144 | Josephus Jakobus Ambrosius | P: H: Ambros Tham | Sub: Cant: et organist | M: Marianna Mahrlin | Lev: Joseph Goppmayr burger | buchbinder | Test: Franz May | Burger undt Fleisch = Hacker | Dorothea Wießnerin Sakristnerin. | alle auß der Stadt.“

⁸⁰ Matriky Vrchlabí, sign. 177-10, 5. XII. 1812 uveden jako „Schulgehielf und Organist“.

⁸¹ Anthony van HOBOKEN: *Joseph Haydn. Thematisch-bibliographisches Werkverzeichnis II, Vokalwerke*, Mainz 1971, XXII:5.

⁸² Tamtéž, XXIIb:1-E.

⁸³ Konrad-Jürgen KLEINICKE: *Das kirchenmusikalische Schaffen von Vincenzo Righini*, Tutzing 1984, 3.1.

⁸⁴ Srov. RISM no. 600177015, 550503672, 550032586 ad.

⁸⁵ Ludwig von KÖCHEL: *Chronologisch-thematisches Verzeichnis sämtlicher Tonwerke Wolfgang Amadé Mozarts*, ed. F. Giegling – A. Weinmann – G. Sievers, Wiesbaden 1964, KV 336a/6.

⁸⁶ Tyto hudebniny se nacházely při průzkumu v roce 2007 na kůru kostela Nejsvětější Trojice v Hostinném.

Tab. 2 Hudebniny vrchlabské provenience na kůru kostela Nejsvětější Trojice v Hostinném (s původními signaturami) a ze sbírky v Dlouhém Mostě (Praha, Národní knihovna, sig. 59 R 3044). Údaje kurzivou jsou uvedeny v diplomatickém přepisu.

Sign.	Autor	Název	Opisovač
59 R 3044	Haydn, Joseph	<i>Salve Regina ex E</i>	Joan: Lamb Godefried Wünsch Jablonecensis
8	Maschek, Vinzenz	<i>Missa in B</i>	Lamb
19	Righini (Maschek)	<i>Motetto in C</i>	Lamb
28	Lamb, Joa: Aloys	<i>Pastorella in C</i> <i>Laßt uns unserm Gott lob singen</i>	autograf
47	Lamb, Jo: Aloys:	<i>Responsorium de Resurrectione</i> <i>D: N: J: Ch:</i>	autograf
50	Lamb, Joan: Aloys:	<i>Invitatorium pro festo Resurrectionis</i> <i>D: N: J: Ch:</i>	autograf
52	Lamb, Joann Aloysius	<i>Cantus de Sancto Joanne Nepomuceno</i> <i>Lorbeerkränze, laßt uns flechten</i>	autograf
53	Lamb, Joann Aloysius	<i>Cantus de Sancto Joanne Nepomuceno</i> <i>O unverzarter Glaubensheld</i>	autograf
60	Mozart, Wolfgang Amadeus	<i>Hymus (!) an die Gottheit</i>	Lamb, Joh. Alois gehörig 1810
61	Haydn, Joseph	<i>Missa in C</i>	Lamb, Joa: Aloys 1785; Tham 1785

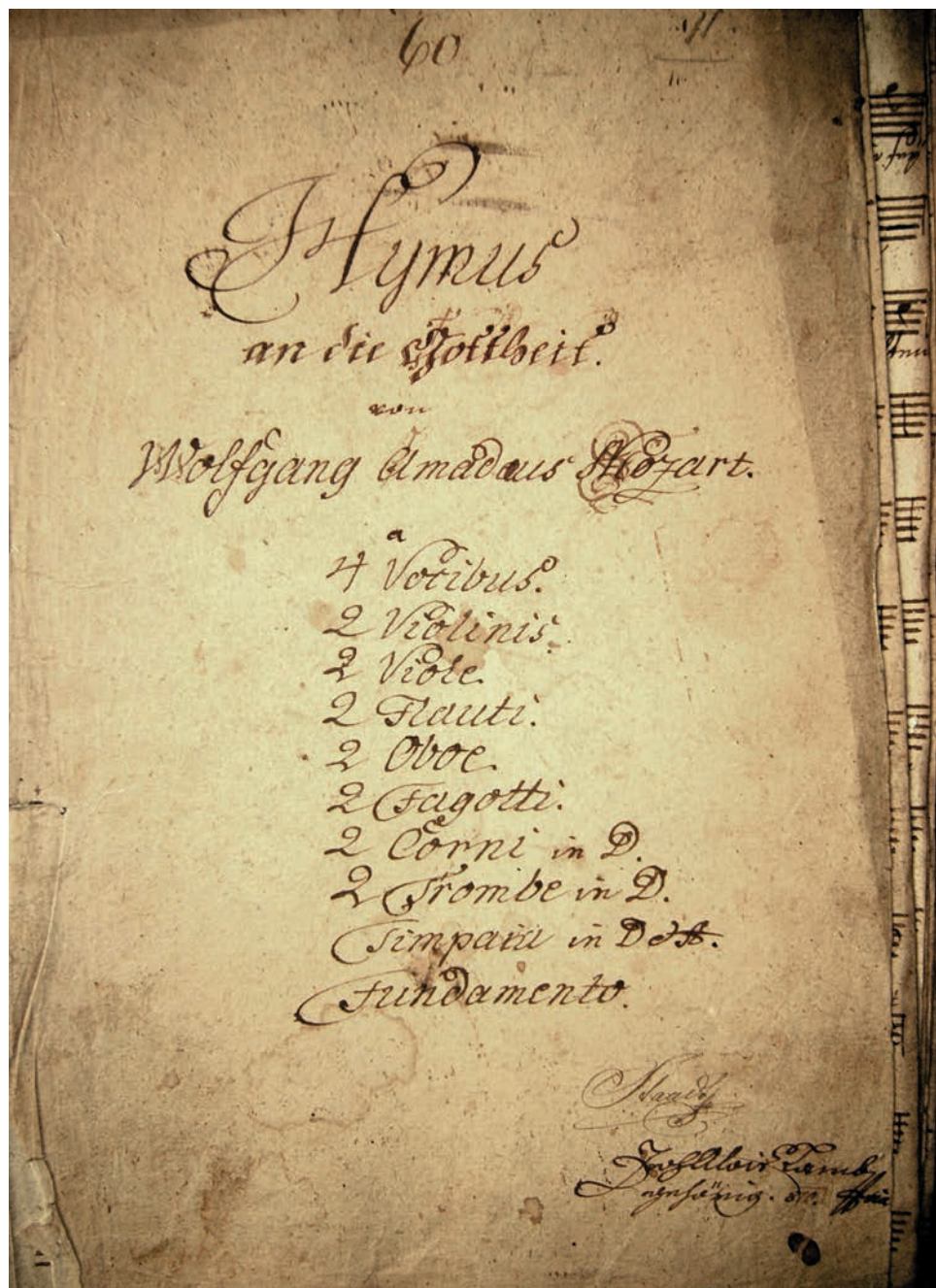
Morzina roku 1789.⁸⁷ K této události složil učitelský pomocník Wenzel Erben operu *Das Blumenfest der Freya oder der berühmte Aprikosenbaum* na libreto z pera vrchlabského veršotepce Andrease Bradlera a místní spolek ochotníků ji provedl během pořádaných oslav. Je jisté, že se Lamb těchto a podobných činností aktivně účastnil, zvláště pak, uvážíme-li jeho literárně osvětovou práci. Jak uvádí Fischer, učitel Lamb patřil mezi důležité podporovatele místní kultury, když zavedl a pořádal veřejná čtení z významných děl evropské literatury, čímž rozšiřoval vzdělání a znalosti mladých i starších lidí.⁸⁸

Po roce 1800 je „Musterlehrer“ Lamb jmenován i mezi dalšími členy tohoto spolku. Fischer uvádí důležité osobnosti, které ve vrchlabské „Dilettantengesellschaft“ účinkovaly: byl to na prvním místě učitel Lamb, „Justiziär“ Johann Lamb – jeho syn, dále pak Peter Scholz, Hinckelmann – syn vrchnostenského úředníka, Ignaz Weiß – písař vrchního úřadu, jistý Monser – taktéž písař, Anton Stiller, který maloval dekorace, jistý Kruz Müller, Thekla von Eben – budoucí manželka právníka Johanna Lamba, Karoline Schlickerwerther, Margarete Erben zvaná „Schustergreta“ a další.⁸⁹

⁸⁷ FISCHER, *Die Theaterkunst in Hohenelbe* (viz pozn. 1), s. 3.

⁸⁸ FISCHER, *Das geistige Leben in Hohenelbe* (viz pozn. 1), s. 22: „Ein bedeutsamer Förderer des allgemeinen geistigen Lebens um die Wende des 18. und 19. Jahrhunderts war der 1820 verstorbene Hohenelber Musterlehrer Lamb, der durch öffentliche Vorlesungen aus den besten Werken der Zeit die Jugend und die älteren Leute geistig anregte und ihnen Bildung, Wissenschaft und Kenntnisse verbreitete.“

⁸⁹ FISCHER, *Die Theaterkunst in Hohenelbe* (viz pozn. 1), s. 7.

Obr. 4 W. A. Mozart: *Hymnus ad die Gottheit*, KV 336a/6 (MS: J. A. Lamb, 1810, Hostinné – kostel Nejsvětější Trojice, st. sig. 60)

Společnost kromě činoher⁹⁰ hrála i Mozartovy opery *Kouzelná flétna* a *Don Juan*; druhou z nich v následujícím obsazení: Don Juan – Johann Lamb, Donna Anna – Karoline Schlickerwerther, Leporello – Ignaz Weiß, Zerline – Thekla von Eben, Gouverneur – Nicolaus Lamb.

Období divadelní činnosti datuje Fischer mezi léta 1810 a 1817, kdy byl následně zbourán panský skleník v zahradě zámku, sloužící jako divadlo pro místní produkce. Mozartův *Don Juan* se hrál ovšem již před jarem roku 1816, jelikož je zde Thecla von Eben uváděna ještě jako svobodná. Zámečník Nicolaus Lamb, představitel Komtura, také patřil do rodiny a Apollonia, první manželka Johanna Aloise, šla dokonce 1. února 1788 za kmotru jeho nejstarší dceři Josephě Thecle.⁹¹

Lambovo zhudebnění Bradlerova libreta *Der berühmte Aprikosenbaum* bylo provedeno ve stejné době, pravděpodobně v obdobném obsazení. Bohužel se ale k tomuto dílu nedochovala hudba, libreto ani jakékoli bližší dokumenty. Nevíme též, proč poprvé tento námět roku 1789 zhudebnil Lambův podřízený, učitelský pomocník Wenzel Erben, a řídící učitel Lamb tutěž předlohu o zhruba dvacet let později. K jakýmkoli závěrům chybějí potřebné doklady.

Vyznamenání a smrt J. A. Lamba

Dne 23. listopadu 1820 kladně rozhodl císař František II. udělit vrchlabskému kantorovi Johannu Aloisi Lambovi vyznamenání propůjčením „Malé zlaté občanské čestné medaile“ („Die kleine goldene Zivilehrenmedaille“). Poctěný kantor se však o tomto konečném rozhodnutí nikdy nedozvěděl, jelikož za čtyři dny od tohoto data zemřel. Ohledací list ze dne 27. listopadu toho roku říká:

„Daß H. Johann Lamb, 68 Jahr alt, aus der Stadt N: 47, am hartigne Tage [!], an Schlagfluß gesterben [!] sey, bestätigt – Hohenelbe den 27. 9^{ber} 1820.

[podepsáni] Selicka, Bürger, Eschner.“⁹²

Zápis z úmrtní matriky uvádí, že Lamb zemřel náhle („starb plötzlich“) ve věku 68 let a 7 měsíců na mrtvici (zde „Schleimschlage“) a pochován byl děkanem Antonem Mahrlem⁹³ na novém městském hřbitově u augustiniánského kláštera.⁹⁴

Když vyšlo najevo, že není nikdo, kdo by měl oprávnění si udělené vyznamenání vyzvednout, začalo ze strany c. k. krajského úřadu na jaře následujícího roku šetření, co se s vyznamenáním stalo, kdy zemřel a zdali nezanechal pokrevní dědice.⁹⁵ Dne 15. února 1821 nařizuje vyšší zemský úřad, aby byla tato medaile doručena případným přímým dědicům jako památka na zesnulého otce. Doručovatel Lothar Soukup však, podle stížnosti ze 4. května téhož roku, medaili dosud nedoručil. Mezitím Lambův syn, právník Johann Nepomuk, vynaložil snahu získat povolení, aby mohl medaili po otci sám na veřejnosti nosit. Dostal dne 21. čer-

⁹⁰ Např. *Johanna von Montfaucon* Augusta von Kotzebue nebo Holbeinovy hry na Schillerovu baladu *Der Gang zum Eisenhammer*.

⁹¹ Matriky Vrchlabí, sign. 177-7, 2. II. 1788.

⁹² Farní úřad Vrchlabí, Úmrtní ohledací listy 1818–1825, kart. 61, č. inv. 166.

⁹³ Matriky Vrchlabí, sign. 177-24, s. 506.

⁹⁴ Syn Johann Nepomuk LAMB (*Beschreibung...*, viz pozn. 5, s. 43) uvádí datum úmrtí 26. listopadu 1820.

⁹⁵ O následujícím šetření a komunikaci mezi úřady informuje složka *Vysvědčení školnímu učiteli Lambovi*, Fond města Vrchlabí, Akta školního fondu 1797–1850, č. inv. 629-III, kart. 36.

vence 1821 doporučení a dobrozdání ze strany vrchnostenského úřadu, kde byl tou dobou zaměstnán. V dopise se píše o důležitosti učitelského úřadu, jeho náročnosti a mizivých výhodách a odměnách, které z něho plynou. Právník Lamb přesvědčuje úřady, že udělením odměny, jakou je státní vyznamenání, se jistě zvýší motivace ve vynakládaném úsilí pokračovat, a to se týká nejen vyznamenané osoby, ale i ostatních, kteří vidí, že jejich snažení má vyhlídku na patřičné ocenění. V tomto případě však, jelikož dotyčný zemřel dříve, než se o propůjčení nejvyšší milosti mohl dovědět, vše vyznívá, jako by nikdo odměněn nebyl, a vyznamenání Jeho Veličenstva vychází do ztracena. Jak by byl ovšem vystupňován účinek takovéto pocty, kdyby zde byla možnost povýšit ji na dědictví rodiny, lze vidět na příkladu mimořádné působnosti povýšení osoby do šlechtického stavu. Přenesením odměny z otce na syna by tím měla o to větší účinnost, jelikož v širokém okolí se dlouho žádné takové vyznamenání učitele nekonalo. Mimo to jsou jako důvod a podpora tohoto návrhu uvedeny záslužné aktivity právníka Lamba, který prý se obzvláště vyznamenal ve svízelném roce 1817, kdy pomáhal chudým, což písemně doložilo i připojené vysvědčení z 27. ledna 1819. Dále se velmi zasloužil v hospodářském, hlavně zemědělském výzkumu, své úkoly člena Vlastenecko-hospodářské společnosti (Patriotisch-Ökonomische Gesellschaft) plnil s největší svědomitostí, za což nikdy předtím odměněn nebyl, a tak by si zasloužil přinejmenším zdědit právo nosit medaili po svém otci. Bohužel zde nikde není uveden konkrétní obsah jeho záslužné činnosti ani obětavé pomoci roku 1817. Vrchnostenský úřad zaslal ještě jedno doporučení 27. srpna 1821, avšak jak krajský úřad v Jičíně 13. listopadu 1821 odpověděl, „veřejné užívání záslužné medaile se povoluje pouze oné osobě, jejíž zásluhy se odměňují propůjčením takového vyznamenání“. Tím úřad současně konstatuje, že žádost Johanna Nepomuka Lamba o povolení nosit veřejně vyznamenání po svém otci se zamítá a medaile bude vydána pokrevním dědicům vyznamenaného pouze jako památka.

Protokol sepsaný na vrchlabském magistrátu 26. ledna 1822 shrnuje opětovnou upomínku Johanna Nepomuka Lamba, že zapůjčené vyznamenání pro jeho otce stále ještě nedorazilo a žádá se tímto o jeho udělení a zaslání opisu žádosti k nejvyššímu dvornímu úřadu. Krajský úřad v Jičíně 6. února 1822 žádost potvrdil a vrchnostenský úřad ve Vrchlabí odesílá dopis adresovaný učitelovým dědicům, tj. právníku Lambovi a Apoleně Scholzové, rozené Lambové, se shrnutím celého procesu a sdělením, že vyznamenání jim bude předáno na slavnostním zasedání úřadu. Tak se i stalo dne 15. února 1822, z čehož se v trutnovském archivu dochovala i slavnostní řeč, která však, stejně jako většina úřední korespondence, nepřináší žádné nové konkrétní údaje.

Udělení medaile Johannu Aloisi Lambovi bylo pravděpodobně schváleno na základě něčí žádosti. Vzhledem ke zmínce, že se Lamb (jak psáno výše v uvedených dokumentech) o udělení ocenění nikdy nedověděl, mohlo být doporučen buď městem, školským úřadem, či synem Johannem Nepomukem Lambem, který se coby právník jistě orientoval v právních nárocích na státní odměny.

Malá zlatá občanská čestná medaile byla historicky prvním rakouským vyznamenáním, které bylo určeno i civilním osobám.⁹⁶ Udílela se za zvláštní veřejné

⁹⁶ Tereza TEJKLOVÁ: *Faleristika ve sbírkách Muzea východních Čech v Hradci Králové*, bakalářská práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008, s. 41.

zásluhy pro stát.⁹⁷ Jak je výše zmíněno, Johann Alois Lamb dostal ocenění „za dlouholeté a pilné služební výkony ve školství“. Nicméně vyznamenání kantora a hudebníka touto medailí není věcí zcela ojedinělou, neboť se tak stalo například i u učitele Josepha Wiederhofera v Mariazell, který na vlastní žádost obdržel roku 1849 totéž vyznamenání za zásluhy ve škole a v chrámové hudbě po čtyřiceti letech vykonávání svého úřadu.⁹⁸ Jiný „vzorný učitel“ Taddeus Adalbert Gottfried Palme (1765–1836), kantor v Krásné Lípě, zvaný „českolipský Beethoven“, dostal také Malou zlatou civilní čestnou medaili se stuhou za „dlouhé a chvályhodné učení ve škole“.⁹⁹ S Lambovým případem má společné mimo jiné to, že mu bylo vyznamenání uděleno taktéž posmrtně.

Lamb v roce 1820 sloužil ve vrchlabské škole jako vedoucí učitel právě čtyřicet let a ve zdejším kostele jistě mnohem déle. Zasloužil se o školní docházku, šíření nových metod výuky i literárního vzdělání mezi široké vrstvy obyvatelstva, což zajisté přesahovalo jeho běžné školní povinnosti. Není divu, že svým úsilím vysloužil vrchlabské škole titul vzorové školy, a na udělení medaile měl tedy stejný nárok jako později mariazellský kantor Wiederhofer.

*Adresa: Jakub Michl, Kabinet hudební historie Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i.
Puškinovo náměstí 9, CZ-160 00 Praha 6
e-mail: michljakub@seznam.cz; michl@imus.cas.cz*

Johann Alois Lamb – His Life and Work in Vrchlabí (first part)

Jakub Michl

The musical culture of the Czech borderlands is still a largely unexplored area in recent research. This is due not only to the political situation between 1945 and 1989, but also to the longstanding inaccessibility of the relevant archive collections and music sources. J. A. Lamb is representative of a typical local teacher, “cantor” and musician. He was born and active in Vrchlabí (Hohenelbe), a German-speaking town in northern Bohemia, from the second half of the 18th century until his death in 1820. Despite insufficient information about his life, a number of sources survive to illustrate his family situation, his everyday work in the parochial school, and his activities as musician, composer and cantor in the church. The date of Lamb’s birth is not known, but he certainly came from a local locksmith’s family. Attending the parochial school, he probably got his basic music education with cantor and organ player Alex Tham, who also taught composer Jan Křtitel Kuchař. Between 1766 and 1771 at least, Lamb was active as a discantist, copyist and composer in Polish Cistercian monastery in Lubiąż. In Vrchlabí 1776, he married Apollonia May, daughter

⁹⁷ Záslužnou civilní medaili obdržel mj. léčitel a zakladatel hydroterapie Vincenz Priessnitz a další.

⁹⁸ Adolf KOLLBACHER: *Musikpflege in Mariazell*, Wien 1995, s. 41–42.

⁹⁹ Igor HEINZ: *Z hudební minulosti Šluknovska*, Varnsdorf 2012, s. 56.

of Franz May, a stonecutter. After 1779, when Lamb successfully founded a course for teachers (Normalschule) in Prague, he became the head teacher of Vrchlabí parochial school and remained in this position for the rest of his life. The records and correspondence in the archive collection of Vrchlabí parochial school give insight into the everyday issues faced by a local teacher of the time: children's absence in the classes, parents' reluctance to pay tuition fees, accusations of disciplinary abuse, and problems involving delivery of wood for winter. Lamb was active in the local amateur theatre company (Dilettantengesellschaft), which performed operas such as Mozart's *Don Giovanni* and *The Magic Flute*, and also Lamb's own opera *Das Blumenfest der Freya oder der berühmte Aprikosenbaum* (libretto by A. Bradler) between the years 1810 and 1817 in the greenhouse of Morzin's garden. On 23rd November 1820, Lamb was awarded the Little Golden Civil Medal for Merit, however, he never found out, because he died a few days later on November 27th. Lamb's son, Johann Nepomuk, attempted to obtain the right to wear this medal in his father's memory, but he never succeeded.